

„Hooldus- ja lapsendajaperede sobivuse hindamise metoodikate välisriikide praktikate analüüs ning rakendatavuse hindamine Eesti kontekstis“

TEHNILINE KIRJELDUS

1. Hanke eesmärk

Hanke eesmärk on läbi viia nelja (4) välisriigi hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise protsessi analüüs (hanke alusdokumentides ka: uuring), mille fookus on kaardistada perede sobilikkuse hindamisel kasutatavad erinevad metoodikad ning hinnata nende sobivust Eesti hooldus- ja lapsendajaperede hindamise süsteemis.

1.1 Taustainformatsioon

Lapse loomulik kasvu- ja arengukeskkond on tema perekond. Selleks, et laps saaks kasvada oma perekonnas, on riigi kohustus toetada vanemaid laste kasvatamisel. Olukorras, kus vanemad ei suuda ka toe korral kindlustada lapsele turvalist peresekonda ning vanemlikku hoolt, on riigi ülesandeks tagada lapsele sobiv asendushooldus väljaspool tema enda perekonda. Asendushoolduse vormideks on: lapsendamine, eestkostja ja asendushooldusteenus (hooldusperes, perekodus ja asenduskodus).

Perepõhise asendushoolduse vormid on:

Lapsendamine - lapsendamisega tekib lapsendajate ja lapsendatava vahel vanema ja lapse vaheline juriidiline suhe (reguleerib perekonnaseadus). Lapsendajaperede sobivust hindab Sotsiaalkindlustusamet.

Hoolduspere - hoolduspere kasvatab lepingu alusel last, kes ei kuulu pereliikmete hulka (reguleerib sotsiaalhoolekandeseadus). Hooldusperede sobivust hindab Sotsiaalkindlustusamet.

Eestkostja - lapsele määratakse kohtumäärusega seaduslik esindaja, kes on lapse enda perre kasvatada võtnud ja kes on lapse esindaja (reguleerib perekonnaseadus). Sobiva eestkostja määrab kohus vastavalt kohaliku omavalitsuse hinnangule.

Sotsiaalkindlustusameti ülesanded seoses hooldus- ja lapsendajaperedega on:

- 1) riigisisese ja rahvusvahelise lapsendamise korraldamine ning rahvusvahelise lapsendamise komisjoni teenindamine;
- 2) hooldusperede sobivuse hindamine ja hooldusperede ettevalmistamisega seotud toimingute tegemine.

Riigisisese lapsendamise korraldamisega tegeleb Sotsiaalkindlustusamet alates 2017. aastast ning hooldusperede hindamise ja ettevalmistamisega alates 2018. aastast. Varasemalt täitsid lapsendamise korraldamisega seotud ülesandeid maavalitsused. Hoolduspere mõiste kontseptsioon ja keskne riiklik korraldus sõnastati esmakordselt seaduses samal aastal, mil Sotsiaalkindlustusamet hakkas antud perede ettevalmistamisega tegelema. Varasemalt oli sarnaseks perepõhise asendushoolduse vormiks perekonnas hooldamine ning perede vastavust tingimustele kontrollisid kohalikud omavalitsused.

Seadusandlikult tasandil on lapsendamisega seonduv reguleeritud [perekonnaseaduses](#) (§-des 147-170) ja Sotsiaalkaitseministri määrmuses „[Lapsendamise ettevalmistamise käigus läbiviidavad kohustuslikud toimingud ja nende sisu, lapsendamise soovialalduses esitatavate andmete loetelu ja Sotsiaalkindlustusameti kogutavate dokumentide loetelu](#)“ ning hooldusperedega seonduv [sotsiaalhoolekandeseaduses](#) (§-s 45⁶) ja Sotsiaalkaitseministri määrmuses „[Hoolduspere sobivuse hindamiseks kogutavate dokumentide ja esitatavate andmete loetelu ning hoolduspere sobivuse hindamise toimingud](#)“.

Sotsiaalkindlustusametis töötab 7 lapsendamise korraldamise ning hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamisega tegelevat peaspetsialisti, kes jagunevad nelja piirkonna vahel:

- Põhja piirkond – 3 peaspetsialisti (Harjumaa, Raplamaa, Järvamaa);
- Ida piirkond – 1 peaspetsialist (Lääne- ja Ida-Virumaa);
- Lääne piirkond – 1 peaspetsialist (Pärnumaa, Hiiumaa, Saaremaa, Läänemaa);

- Lõuna piirkond – 2 peaspetsialisti (Tartumaa, Põlvamaa, Viljandimaa, Võrumaa, Valgamaa, Jõgevamaa).

Vastavalt ametijuhendile peab perede hindamisega tegeleval peaspetsialistil olema kõrgharidus riigi-, kasvatus- või sotsiaalteadustes ning vähemalt 2-aastane töökogemus ametiasutuse või ametikoha töövaldkonnas. Perede hindamisega tegelevatele peaspetsialistidele on loodud kompetentsimudel (lisa 4).

Viimase viie aasta jooksul on langenud hoolduspereks ning lapsendajateks saada soovivate perede arv:

	2021	2022	2023	2024	2025
Hoolduspereks saada soovijate avalduste arv	52	47	42	36	30
Lapsendada soovijate avalduste arv	46	46	47	23	17
Toimunud lapsendamiste arv	13	20	21	26	27
Hooldusperre elama läinud laste arv	34	52	51	47	36

Täiendavat infot asendushoolduse valdkonna statistika ja olukorra osas saab lugeda: [Palju klikke, vähe peresid: Eesti hooldus- ja lapsendajaperede statistika 2025. aastal.](#)

1.2 Hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise protsess Eestis

Lapsendada või hoolduspereks võib saada nii paar kui ka vallaline inimene (edaspidi pere). Pere võtab ühendust Sotsiaalkindlustusameti (edaspidi SKA) oma piirkonna peaspetsialistiga. Seejärel toimub pere kohtumine SKA peaspetsialistiga, saadakse tuttavaks ja arutletakse lapsendamise/hoolduspereks saamise motiivide üle. Peaspetsialist kirjeldab ettevalmistamise ja hindamise protsessi, tutvustab kogutavate dokumentide ning andmete loetelu, pereuuringus käsitletavaid teemasid. Samuti räägitakse asendushoolduse erinevatest vormidest (hoolduspere, eestkostes, lapsendamine) ja peredele pakutavatest tugiteenustest.

Pärast esimest kohtumist võtab pere tavaliselt aega, et koos pereliikmete ja lähedastega saadud info üle mõelda ning arutleda. Enne või pärast esimest kohtumist saadab peaspetsialist peredele tutvumiseks ka erinevaid materjale, sh viite veebilehele www.hoolduspere.ee, asendushooldust vajavaid lapsi tutvustava [videoloengu](#) lingi ning lahendamiseks ja mõtteaineks erinevate väljamõeldud, kuid tõsieluliste olukordade kirjeldusi (lisa 5).

Kui pere on oma otsuse läbi mõelnud ja soovib hindamise ja ettevalmistamise protsessiga edasi minna, teavitab ta oma otsusest SKA peaspetsialisti, kes saadab perele avalduse vormi, vajalike dokumentide ja andmete loetelu ning motivatsioonikirja koostamisel abiks olevad küsimused (lisa 6). Seejärel esitab pere paber kandjal allkirjastatud või digiallkirjastatud avalduse koos motivatsioonikirja ja vajalike dokumentidega peaspetsialistile.

Kui esitatud dokumendid ning pere osas teostatud täiendavad päringud on korrektsed, külastab SKA peaspetsialist lapsendada või hoolduspereks saada soovijat tema elukohas, tutvub pere elamistingimustega ning vestleb kõigi perekonnaliikmetega. Pereuuringu eesmärk on koos perega hinnata põhjalikult nende valmisolekut ja võimalusi kasvatada teisest perest sündinud last. Pereuuringu vestluse käigus käsitletakse alljärgnevat teemasid (detailsemalt lisas 7):

- elamistingimused, lapsele pakutavad võimalused;
- pere majanduslik toimetulek;
- pereliikmete tervis;

- usuline kuuluvus;
- abielu/kooselu, paarisuhe, emotsionaalsed ressursid;
- lähisuhted, suhtlusring;
- kiindumussuhe;
- hobid, harrastused, vaba aja veetmine, ühistegevused;
- lapsendamise motiiv;
- kasvatusalased teadmised ja kogemused;
- pereliikmete valmisolek lapse perre tulekuga kaasnevateks muutusteks (sh töötamine, lapse hoolduskoormuse jagamine, lapse arenguvajaduste rahuldamine);
- ootused lapsele;
- lapsele tema päritolust rääkimine.

Kodukülastuse ja vestluse tulemusena valmib kirjalik analüüsiv kokkuvõte pere valmisolekust ja vanemlikust suutlikkusest, vajadusel lisatakse sellele SKA peaspetsialisti soovitud võimalike kasvuruumide kohta. Pereuuringu kokkuvõte vormistatakse vastavalt PRIDE-i viiele põhipädevusele:

- 1) Lapse eest hoolitsemine, ta kaitsmine ja üleskasvatamine: hinnang kasvukeskkonnale (kodu, puhkusevõimalused, vanavanemate elamistingimused, turvalisus); hinnang majanduslikule kindlustatusele (sissetulekud, säästud, laenud, kinnisvara, kindlustunne tööjõuturul); toetusvõrgustik perekonna näol; sotsiaalne taristu; abikaasade isiksuslikud eeldused edukaks toimetulekuks lapsevanemana, nende valmisolek lapse üleskasvatamiseks; emotsionaalne valmisolek lapsele hoolt ja armastust pakkuda.
- 2) Lapse arenguvajaduste rahuldamine ning tegelemine mahajäämustega lapse arengus: teadmised lapse füüsilisest, psüühilisest, vaimsest, emotsionaalsest ja sotsiaalsest arengust, nende igakülgse arendamise vajalikkusest. Võimalused lapse haridust, harrastusi, sotsiaalset suhtlemist juhendada ja finantseerida. Valmisolek erivajaduste ilmnemisel nendega tegelda, kasutada spetsialistide abi. Oskus ja valmisolek lapse erivõimeid ja huvisid märgata ja arendada. Valmisolek sellealaseks koostööks.
- 3) Lapsele tema bioloogilise päritolu selgitamine: bioloogilise päritolu ja oma "juurte" tundmise olulisuse mõistmine lapse kontekstis; valmisolek hankida infot lapse bioloogiliste lähedaste kohta, jagada seda lapse vanust arvestades, oskuslikult toetada last kontaktide loomisel; valmisolek tunnustada lapse bioloogilisi vanemaid lapsele elu andjatena.
- 4) Lapsele turvaliste ja hoolivate elukestvate suhete võrgustiku loomine: lähisugulaste ring, kellega laps saab luua elukestvad ja turvalised suhted; lähedased, kes on valmis turvalise kiindumussuhte loomiseks; sugulaste ja sõprade olemasolu, kes on vajadusel valmis pakkuma nii moraalset kui ka materiaalist abi ja toetust. Ootus, mida lapse perre tulek endaga kaasa toob. Laps täiskasvanuna, iseseisvana, toimetulevana.
- 5) Töötamine professionaalse meeskonna liikmena: abikaasade senine meeskonnatöö kogemus; valmisolek koostööks erinevate spetsialistidega tagamaks lapse optimaalne areng ja realiseerimaks ta huvid ja võimed; professionaalse meeskonna liikmed, keda abikaasad on valmis kaasama. Lastekaitsetöötaja roll suhete loomisel bioloogiliste lähedastega.

Erialaspetsialisti nõustamist vajavate teemade puhul (näiteks paarisuhe, leinateema vms) tutvustatakse ja soovitatakse tugiteenuseid (näiteks individuaalne nõustamine, gruppinõustamine).

Pärast pereuuringu edukat läbimist on peredel kohustus läbida ka PRIDE-i (*Parent's Resource for Information, Development and Education*) eelkoolitus. PRIDE-i eelkoolitus koosneb eelkohtumisest ja 9 õppusest, mis viiakse läbi 3–4 kuu vältel. Õppuste maht on kokku 59 akadeemilist tundi ning sisaldab koolitajate ja pere eelkohtumist, kontaktõpet, iseseisvat tööd, koolitajate külastust pere koju ning koolitajate ja pere kooshindamise kohtumist. PRIDE-i eelkoolitusele eelneb koolitajate ning SKA peaspetsialistide kohtumine, kus peaspetsialistid jagavad koolitajatega pereuuringu käigus selgunud vajalikku infot ja tähelepanekuid pere osas. PRIDE-i eelkoolituse järgselt toimub kohtumine koolitajate ja SKA peaspetsialistide vahel, kus jagatakse koolituse käigus selgunud informatsioon ning koolitajate tähelepanekuid pere osas. Koolituse lõpus väljastatakse perele tunnistus koos kaaskirjaga, kus on sarnaselt pereuuringule vastavalt PRIDE-i viiele põhipädevusele kirjeldatud pere valmisolek saada lapsendajaks või hoolduspereks.

Kui pere läbib nii pereuuringu kui ka PRIDE-i eelkoolituse edukalt, st ilma kasvuruumideta, siis vormistatakse ta SKA poolt sobivaks hooldus- või lapsendajapereks ning kantakse vastavasse registrisse sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris (STAR). Kasvuruumina käsitletakse seda, kui perel on väiksemaid puudujääke, mida on võimalik lahendada täiendkoolituste, teraapia või sekkumise abil (nt üks abikaasast/paarilistest tunneb vanemaks saamise osas suuremat ebakindlust) või elukeskkonna parendamisega seotud asjaolud (nt vajalik on teostada kodus remont).

1.3 Tellitava uuringuga haakuvad uuringud taustainfoks

Välisriikide praktikaid hooldus- ja lapsendajaperede hindamisel ning nende sobivust Eesti konteksti ei ole varasemalt sellisel viisil analüüsitud. Varasemalt loodud sarnased uuringud:

- 2015. aastal on Tervise Arengu Instituudi tellimusel valminud Tartu Ülikooli (TÜ) sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE koostatud uuring [„Perepõhise asendushoolduse koolitusprogrammi PRIDE korralduse analüüs“](#).
- 2020. aastal on SKA tellimusel valminud Mõttekoda Praxis'e koostatud uuring [„Lapsendamise ja hooldusperre paigutamise järgne seiresüsteem“](#). Uuringu eesmärgiks oli kaardistada lapsendaja- ja hooldusperede probleemid ja tugivajadus ning töötada välja lapsendamise ja lapse hooldusperre paigutamise järgne seiresüsteem pere vajaduste väljaselgitamiseks). Töö tulemustest selgus, et lapsendaja- ja hooldusperede praeguses tugi- ja seiresüsteemis on mitmeid kitsaskohti ning suurimaks takistuseks leiti olevat eelkõige usaldamatus pere ja KOV spetsialisti vahel.
- 2021. aastal on Velvet OÜ koostanud aruande „Hooldus-, eestkostes- ja lapsendajaperede tugisüsteemi disain“. Projekti objektiks oli kasuperedele Eestis pakutav tugiteenuste terviklik süsteem.
- 2024. aastal valmis Balti Uuringute Instituudi poolt SKA tellimusel uuring „Puhkuse andmise süsteem hooldusperedele“, mille eesmärgiks oli kaardistada puudutatud osapoolte (hoolduspered, peretoetajad, KOV laste heaolu spetsialistid) kogemused ja hoiakud hooldusperedele puhkuse andmise süsteemile ning olemasolevale tugisüsteemile.
- 2025. aastal valmis Civitta Eesti AS poolt SKA tellitud uuring „Hooldusperedele puhkuse andmise süsteemi välispraktikate võrdlus“, mille eesmärgiks oli uurida välisriikide praktikaid hooldusperede toetamisel puhkuse võimaldamisel.
- Hetkel on käimas Sotsiaalkindlustusameti tellitud ning Tartu Ülikooli poolt läbi viidav perepõhise asendushooldusteenuse pakkujatele osutatavate tugiteenuste tulemuslikkuse uuring, kus muuhulgas analüüsitakse välisriikide praktikaid hooldus-, lapsendaja- ja eestkosteperedele tugiteenuste osutamisel.

2. Uuringu eesmärk, uurimisülesanded ja uurimisküsimused

2.1. Eesmärk

Välisriikides hooldus- ja lapsendajaperede sobivuse hindamise meetodikate ja nende Eestis rakendamise analüüsi laiem eesmärk on parandada Eestis praegu kasutatavaid hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise meetodikaid. Selle tulemusena täiendatakse perede ettevalmistust bioloogilisest perest ilma jäänud laste eest hoolitsemiseks, et lastel oleks võimalik kasvada turvalistes ja teadlikes hooldus- ja lapsendajaperedes. Seetõttu uuritakse analüüsis sügavuti erinevate välisriikide kasuperede hindamise ja ettevalmistamise protsesse.

Analüüs keskendub lisaks erinevatele võimalikele välisriigis kasutatavatele teadus- ja tõenduspõhistele hindamisinstrumentidele, mis on hinnatud tõhusaks perede praktilise valmisoleku hindamises. Seejuures tuleb arvesse võtta erinevaid võimalike isikuomadusi analüüsivaid kategooriaid (nt vanemlikud oskused, stressitaluvus, paarisuhte kvaliteet jne).

2.2. Uurimisülesanded

Uuring peab andma ülevaate, milline on välisriikide hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise protsess, sh milliseid meetodikaid, hindamisinstrumente perede sobivuse väljaselgitamiseks kasutatakse ning millised neist meetodikatest oleks võimalik kohaldada Eesti perede hindamise protsessi. Seejuures tuleb arvesse võtta, et Eestis pole hindajale seatud psühholoogia-alase hariduse nõuet.

Riikide valikul tuleb arvesse võtta võimalikke demograafilisi, sotsioökonomilisi sarnasusi Eesti riigiga, kuid peamiselt lähtuda sellest, et valitud riikide praktika sisaldaks tõhusaid, tõenduspõhiseid, kontrollitud/valideeritud meetodikaid ja hindamisinstrumente hooldus- ja lapsendajaperede hindamiseks. Tellijal on õigus teha ettepanek riikide vahetamiseks, kui on põhjendatud kahtlus, et valitud võrdlusriikide praktika ei täida uuringu eesmäärke soovitud moel.

Hindamismetoodika all peab Tellija silmas järgmist definitsiooni (hindamismudel/metoodiline raamistik) – sobivuse hindamise tervikprotsessi ülesehitus ja otsustusloogika, sh etapid, kasutatavad hindamismeetodid ja infoallikad, tulemuste süntees ja sobivusotsuse kujunemine ning kvaliteedi tagamine.

Hindamisinstrumenti all peab Tellija silmas järgmist definitsiooni – konkreetne, kirjeldatav ja võimalusel nimetusega (manuaali/juhistega) töövahend, mida kasutatakse hindamismetoodika osana perede omaduste/oskuste/valmisoleku hindamiseks (nt standardiseeritud skaala/test/küsimustik, struktureeritud intervjuuraamistik, kontrollnimed, kodukülastuse protokoll, riskihindamise tööriist).

Analüüsi koostamisel on Taitja ülesanded:

- Kaardistada riigid, kus hooldus- ja lapsendajaperede hindamisel kasutatakse konkreetseid teadus- ja tõenduspõhiseid instrumente (sh standardiseeritud skaalad/testid/struktureeritud hindamisraamistikud).
- Kaardistada välja valitud välisriikide hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise protsess ning perede teekond alates sooviavaldusest kuni lõpliku hinnangu saamiseni.
- Perede hindamise protsessi sees analüüsida süvitsi meetodikaid, mille alusel hindamine läbi viiakse ning pere sobivus lapsendajaks või hooldusperekaks välja selgitatakse.
- Analüüsida hindamisinstrumente eraldi, sh anda hinnang, kas tegemist on teadus- ja/või tõenduspõhiste meetodikatega ning kas riigis on antud meetodikate mõju ja tõhusust hinnatud. Kui jah, siis millised on olnud tulemused/parendusettepanekud.
- Analüüsida tulenevalt välisriikide praktikast, millised meetodikad võiksid olla kohaldatavad Eesti hooldus- ja lapsendajaperede hindamise süsteemi.
- Esitada uuringutulemustel põhinevad soovitusel, milliste meetodikate kasutamist võiks Eesti kaaluda oma perede hindamise protsessis ning kas ja millised kohandused võiksid olla vajalikud.

2.3. Uurimisküsimused

I. Eelselekttsioon: teadus- ja tõenduspõhiste instrumentide kasutus eri riikides

1. Millistes riikides kasutatakse hooldus- ja/või lapsendajaperede sobivuse hindamisel konkreetseid teadus- ja tõenduspõhiseid hindamisinstrumente ning millised need instrumendid on (nimetused ja instrumentide tüübid)?
2. Milline on leitud instrumentide tõenduspõhise iseloom (nt valideerimisinfo olemasolu, kasutuse standardiseeritus, rakendamise juhised) ning millised kasutuse eeltingimused on tüüpilised (nt kes tohib kasutada, väljaõpe, ajakulu, kättesaadavus)?

II. Süvauuring neljas (4) eelselekttsiooni põhjal valitud riigis

- 1) Ülevaade hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise süsteemist välja valitud riikides:
  - a) **Millised on hooldus- ja lapsendajaperede sobivuse hindamise põhinõuded ja välistused** ning kui standardiseeritult need on reguleeritud (õigusaktid/juhised/praktika)?
  - b) Millistest etappidest koosneb hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise protsess (sh kohustuslikud esitatavad dokumendid, kodukülastused, läbitavad koolitused jne)?
  - c) Millised ametkondlikud osapooled, spetsialistid, eksperdid on kaasatud hooldus- ja lapsendajaperede ettevalmistamise ja hindamise protsessi ning milline on nende roll?
    - i) Kuidas toimub koostöö erinevate osapoolte (ametkondade, spetsialistide, ekspertide) vahel hooldus- ja lapsendajaperede hindamisel?

- ii) Milline ametkond, spetsialist, ekspert teeb lõpliku otsuse pere sobivuse osas hooldusperekaks või lapsendajaks?
  - iii) Millised on välistused hooldus- ja lapsendajaperekas saamisel ning kuidas neid põhistatakse?
- 2) Hooldus- ja lapsendajaperede hindamise protsessi meetodikad ning kasutatavad hindamisinstrumendid välja valitud riikides:
- a) Milliseid meetodikaid kasutatakse hooldus- ja lapsendajaperede sobivuse hindamisel ning kas tegemist on teadus- või tõenduspõhiste meetoditega?
  - b) Millised hindamisinstrumendid on kasutusel perede suutlikkuse hindamiseks erinevates valdkondades (nt vanemlikud oskused, toimetulek stressiolukordades, paarisuhte rahulolu/toimimise skaala, partnerite vanemaks saamise motivatsioon jne)?
    - i) Millise ettevalmistusega spetsialist (sotsiaaltöötaja, psühholoog) on kompetentne antud instrumente kasutama ning nende tulemusi hiljem tõlgendama ja analüüsima?
    - ii) Kuidas on korraldatud instrumentide kasutamine ja kvaliteedi tagamine (nt juhendmaterjalid, koolitus, supervisioon/koordineerimine, ühtne tõlgendamine).
  - c) Millised kvaliteediindikaatorid on kasutusel hooldus- ja lapsendajaperede hindamise süsteemi efektiivsuse mõõtmiseks?
    - i) Kas on mõõdetud seost hindamisprotsessi põhjalikkuse ning lapse paigutuse kestvuse/katkemise vahel? Kui jah, siis millised on olnud tulemused ning milliseid parendusi on hindamissüsteemi sisse viidud?
- 3) Hooldus- ja lapsendajaperede ettevalmistamise protsessi muud tegevused:
- a) Lisaks hindamisele, millised koolitused tuleb hooldus- ja lapsendajaperedel läbida?
    - i) Kuidas on struktureeritud hooldus- ja lapsendajaperede ettevalmistusprogrammid (koolituste maht, jätkutugi) ning kas need on kohustuslikud, vajaduspõhised või vabatahtlikud?
  - b) Kuidas on omavahel seotud hooldus- ja lapsendajaperede hindamise protsess ning ettevalmistavad tegevused (mõeldud on võimalikke koolitusi) – kas pere sobivuse hindamisel läheb arvesse ka koolituselt saadud hinnang või on koolituse läbimine vaid üheks tingimuseks hooldus- ja lapsendajaperekas saamiseks?

III. Välismaa praktikate sobivuse analüüsimine Eesti hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise protsessi:

- 1) Millises ulatuses on Eesti ekspertide hinnangul välisriikide hooldus- ja lapsendajaperede hindamise meetodikad ülekantavad Eesti õigus- ja sotsiaalsüsteemi konteksti?
- 2) Millised kultuurilise, demograafilised ja institutsionaalsed erinevused mõjutavad nende meetodikate rakendatavust Eestis?
- 3) Milliseid kohandusi vajaksid Eesti ekspertide hinnangul välisriikide meetodikad Eesti kontekstis (nt spetsialistide roll, hindamisprotsessi kestvus, kasutatavad hindamisinstrumendid, koolituste kestvus)?
- 4) Milline välisriikide praktika pakub kõige tõenduspõhisemat mudelit hooldus- ja lapsendajaperede hindamiseks ja ettevalmistamiseks?
- 5) Milline oleks optimaalne hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise mudel Eesti jaoks, arvestades perede nappust, peret vajavate laste profiili, spetsialistide ressursi)? Uurimisküsimused ei ole ammendavad ning Tellija ootab, et Täitja esitab põhjendatud täiendavaid uurimisküsimusi, mis aitavad kaasa analüüsi eesmärgi täitmisele.

3. Uuringu meetodika ja sihtrühm

3.1 Uuringu meetodika

Uuring viiakse läbi segameetodil (kombineeritud meetodika), mis hõlmab:

- rahvusvahelise tõendusmaterjali ülevaadet (nt struktureeritud kirjanduse ülevaade ja/või võrdlev analüüs), et hinnata perede hindamise (sh hindamismetoodikate/instrumentide) ja ettevalmistamise teadus- või tõenduspõhisust;
- süvaanalüüsi valitud võrdlusriikides, mis põhineb dokumentide analüüsil ja kvalitatiivsel uuringul (intervjuud ja nende analüüs);
- kvalitatiivset uuringut (intervjuud spetsialistidega Eestis), et valideerida meetodika ja/või instrumentide rakendatavust Eesti kontekstis.

Uuring viiakse läbi etapiliselt:

1. etapp (lauauuring/eelselektsoon):

Täitja tuvastab sihitud dokumendi- ja teaduskirjanduse otsingu põhjal riigid, kus sobivuse hindamisel kasutatakse konkreetseid teadus- ja tõenduspõhiseid instrumente, ning valib nende seast põhjendatult välja neli riiki süvauuringuks.

Eelselektiooni miinimumnõuded:

- riigis on hindamisel kasutusel konkreetset identifitseeritav instrument (nimeline tööriist/raamistik), mitte ainult üldine intervjuu/kodukülustus;
- instrumendi kohta on olemas tõendusmaterjal (nt valideerimisuuringud, metoodika käsiraamat, ametlikud juhised) ja/või see on selgelt institutsionaliseeritud;
- instrument on seotud hooldus- ja/või lapsendajaperede sobivuse hindamisega.

Valikukriteeriumid (skaleeritavad):

- tõenduspõhise tugevus (valideerimine, kasutusajalugu, laiem levik);
- rakendamise realism Eesti jaoks (kasutusnõuded, vajaminev kompetents, ajakulu, litsentsikulu/kättesaadavus);
- süsteemi võrreldavus (rollijaotus, otsustusloogika);
- allikate kättesaadavus ja intervjuueeritavate leitavus.

2. etapp (süvauuring 4 riigis):

valitud riikides tehakse põhjalik dokumendianalüüs hindamisprotsessi, instrumentide ja kvaliteeditagamise kohta ning kaardistatakse ettevalmistavad tegevused. Lisaks viiakse läbi intervjuud minimaalselt 4 erineva riigi spetsialistidega.

3. etapp (Eesti ekspertide poolne valideerimine):

pärast vaheraporti valmimist valideeritakse järeldused Eesti ekspertintervjuudega (minimaalselt 6 intervjuud; täpsem sihtrühm peatükis 3.2) ning hinnatakse kohandatavust Eesti kontekstis.

Intervjuud võib läbi viia veebi vahendusel. Lubatud on teha vajadusel rohkem kui etteantud miinimumarv intervjuusid. Valmis tuleb olla võõrkeelsete, eelduslikult ingliskeelsete, intervjuude läbiviimiseks. Intervjuude küsimused kooskõlastab Täitja enne intervjuude läbiviimist Tellijaga. Kõik intervjuud tuleb vastajaga kokkuleppel (tema nõusolekul) salvestada ning hiljem sõna-sõnalt transkribeerida, et oleks võimalik detailne sisuanalüüs.

Täitja võib pakkumuses teha põhjendatud ettepanekuid läbiviidavate intervjuude viisi ja arvu osas, nt viia individuaalsete intervjuude asemel läbi fookusgrupi intervjuud, suurendada/vähendada intervjuueeritavate hulka vms.

3.2. Uuringu intervjuude sihtrühm

Välismaa praktikate süvaanalüüsiks peab Täitja analüüsima vähemalt nelja riigi praktikaid, sh viima läbi individuaalsed intervjuud igas riigis vähemalt ühe valdkonda tundva spetsialistiga, kellel on olemas laiem pilt ja ülevaade hooldus- ja lapsendajaperede hindamise süsteemist antud riigis. Välisriikide ekspertide leidmise eest vastutab Täitja.

Välismaa praktikate sobivuse analüüsimiseks Eesti konteksti peab Täitja viima läbi vähemalt 6 intervjuud asendushoolduse valdkonna ekspertidega Eestis. See tähendab, et välisriikide praktikad peavad vastavalt uurimisküsimustele olema kaardistatud ja analüüsitud, misjärel Täitja koostab vaheraporti, esitleb seda Tellijale ning seejärel lepitakse kokku individuaalsed intervjuud vastavate siseriiklike ekspertidega, kellega koos Täitja valideerib hooldus- ja lapsendajaperede hindamise ja ettevalmistamise metoodikate sobivuse Eesti praktikasse. Siseriiklike ekspertide leidmise eest vastutab Tellija, tegemist on eeldatavalt Sotsiaalkindlustusameti ja Sotsiaalministeeriumi ametnikega ning PRIDE-i koolitajatega.

4. Uuringu läbi viimise eeldatav ajakava

- 4.1. Hiljemalt 10 tööpäeva pärast lepingu sõlmimist toimub projekti avakoosolek, kus uuringu meeskond ja Tellija esindajad räägivad läbi projekti eesmärgid, ootused ja Täitja nägemuse uuringu läbiviimisest, millele Tellija esitab vajadusel omapoolseid ettepanekuid.

- 4.2. Kord kuus toimub Tellija ja Täitja vaheline koosolek pikkusega umbes 1 tund, kus Täitja annab ülevaate läbiviidud tegevustest ning arutatakse esile kerkinud küsimusi või probleeme.
- 4.3. Kaks nädalat pärast projekti avakoosolekut esitab Täitja vajadusel Tellijale kinnitamiseks täpsustatud uurimisküsimused ja uuringu meetodika ning uuendatud uuringu läbiviimise kava. Uurimisküsimusi saab Tellijaga kooskõlastades täpsustada ka uurimise käigus, lähtudes lisanduvatest teadmisest valdkonna kohta.
- 4.4. Täitja teostab eelselektiooni, mille käigus valitakse välja neli riiki süvauuringu jaoks, antud riigid kooskõlastatakse Tellijaga ning alustatakse seejärel süvauuringuga.
- 4.5. Järgneb süvauuringu läbiviimine ehk andmekorje (kvalitatiivne), tulemuste analüüs, misjärel koostatakse esmane vaheraport, mille valmimise tähtaeg on 3 kuud pärast lepingu allkirjastamist.
- 4.6. Vaheraporti tulemustele tuginedes viiakse läbi vähemalt 6 valideerimisintervjuud Eesti ekspertidega, misjärel koostatakse lõppraport.
- 4.7. Uuringu raport esitatakse Tellijale lugemiseks ja kommenteerimiseks hiljemalt 6 kuud pärast lepingu sõlmimist. Tellija teeb vajadusel 10 tööpäeva jooksul omapoolsed ettepanekud. 10 tööpäeva jooksul nende kättesaamisest peab Täitja viima raportis sisse võimalikud muudatused ning esitama Tellijale raporti lõpliku versiooni. Koos raporti lõpliku versiooniga esitatakse 1–2 leheküljeline visuaalne kokkuvõte (nn „one-pager“).

5. Uuringu tulemus

Uuringu tulemusena valmib ja antakse Tellijale üle:

- 1) uuringu lõppraport koos kokkuvõttega peamistest tulemustest ning konkreetsete arendamise ettepanekute ja soovitude peatükiga;
- 2) statistilised kasutatud algandmed ja nende metainfo, mida Täitja pidas vajalikuks uuringu eesmärgil täiendavalt luua;
- 3) meetodikaraport (võib olla ka uuringu lõppraporti osa, sõltuvalt pikkusest kas eraldi peatüki või lisana).

6. Keskkonnahoidlikud nõuded

Täitja peab lepingu täitmisel eelistama keskkonnahoidlikke lahendusi:

- 1) töökoosolekud ja muud kohtumised viiakse läbi eelkõige veebi vahendusel, et vähendada eelkõige liigsest transpordikasutusest tulenevat süsiniku jalajälge;
- 2) vältida tarbetut dokumentide välja trükkimist ning võimalusel eelistada digitaalsel kujul olevaid materjale;
- 3) Täitja poolt digitaalsel kujul edastatavad materjalid peavad olema salvestatud ja edastatud optimaalse mahuga, et vältida otstarbetult suuri andmefailide ning seega vähendada digireostust;
- 4) lepingu täitmise järgselt kustutada üleliigsed digimaterjalid, näiteks mustandfailid, säilitamiseks mittevajalikud töödokumendid jms, kuna IT-serverites failide otstarbetu hoidmine on keskkonda kurnava mõjuga ning suurendab digireostust.